

І С Т И Н И

АРТУР
КОНАН ДОЙЛ

СОБАКА
БАСКЕРВІЛІВ

Харків
«ФОЛІО»
2018

Розділ I

ПАН ШЕРЛОК ГОЛМС

Пан Шерлок Голмс сидів за столом і снідав. Зазвичай він підіймався достатньо пізно, якщо не брати до уваги тих частих випадків, коли йому й зовсім не доводилося лягати. Я стояв на килимку біля каміна і вертів у руках ціпок, забутий нашим учорашнім відвідувачем, хорошу товсту палицю з руків'ям — з тих, які називають «вагомим доказом». Трохи нижче під руків'ям було врізане срібне колечко шириною близько дюйма. На ньому було викарбовано: «Джеймсу Мортімеру, Ч. К. Х. О., від його друзів по ЧКЛ» і дата: «тисяча вісімсот вісімдесят чотири». У старі часи з такими ціпками — солідними, важкими, надійними — ходили поважні домашні лікарі.

— Отже, Ватсоне, що ви думаєте про нього?

Голмс сидів спиною до мене, й я гадав, що мої маніпуляції залишаються для нього непоміченими.

— Звідки ви знаєте, що я роблю? Можна подумати, що у вас очі на потилиці!

— Чого нема, того нема, зате перед собою маю начищений до блиску срібний кавник, — відповів він. — Ні, справді, Ватсоне, що ви скажете про ціпок нашого відвідувача? Ми з вами проґавили його і не знаємо, навіщо приходив. А якщо вже нам так не пощастило, доведеться звернути особливу увагу на цей

випадковий сувенір. Обстежте палицю та спробуйте відтворити по ній образ її власника, а я вас послухаю.

— Мені здається, — почав я, намагаючись у міру своїх сил наслідувати метод мого приятеля, — цей лікар Мортімер — успішний медик середніх років, до того ж усіма шанований, оскільки друзі нагороджують його такими знаками уваги.

— Слушно! — сказав Голмс. — Чудово!

— Крім цього, я схильний думати, що він сільський лікар, отже, йому доводиться долати значні відстані пішки.

— І чому ж?

— Тому що його ціпок, колись доволі непоганий, так збитий, що я не уявляю собі його в руках міського медика. Товстий залізний наконечник зовсім стерся, мабуть, доктор Мортімер пройшов із ним купу миль.

— Дуже доречна думка, — погодився Шерлок.

— Знову ж напис: «Від друзів по ЧКЛ». Я вважаю, що літери «КЛ» означають клуб, найімовірніше мисливський, членам якого він надавав медичну допомогу, за що йому і зробили цей невеликий дарунок.

— Ватсоне, ви перевершили самого себе! — зауважив Голмс, відкидаючись на спинку крісла та підкурюючи цигарку. — Не можу не визнати, що, описуючи з властивою вам люб'язністю мої скромні заслуги, ви зазвичай применшуєте свої власні можливості. Якщо й від вас самого не надходить яскраве сяйво, то ви, у будь-якому випадку, є провідником світла. Хіба мало таких людей, котрі, не маючи власного таланту, все ж володіють незвичайною здатністю запалювати його в інших! Я вам дуже заборгував, друже мій.

Я вперше почув від Шерлока таке визнання і маю сказати, що його слова принесли мені величезне задоволення, бо бай-

дужість цього чоловіка до мого захоплення ним і до всіх моїх спроб описати методи його роботи не раз обмежувала моє самолюбство. Крім цього, я пишався тим, що мені вдалося не тільки опанувати метод Голмса, а й застосувати його на практиці та заслужити цим похвалу мого товариша.

Шерлок узяв ціпок у мене з рук і кілька хвилин розглядав його неозброєним оком. Потім, явно зацікавившись чимось, відклав цигарку набік, підійшов до вікна і знову став оглядати палицю, але вже через збільшувальне скло.

— Не бозна-що, та все ж цікаво, — сказав він, повертаючись на своє улюблене місце в кутку тапчана. — Певна інформація тут, безумовно, є, вона й стане основою для деяких висновків.

— Невже від мене щось вислизнуло? — перепитав я не без почуття самовдоволення. — Сподіваюся, я нічого серйозного не оминув?

— На жаль, любий мій Ватсоне, більша частина ваших висновків помилкова. Коли я сказав, що ви служите для мене хорошим стимулом, то це, щиро кажучи, треба було розуміти так: ваші хиби іноді допомагають мені вийти на правильний шлях. Але зараз ви не дуже помиляєтеся. Цей чоловік, безумовно, практикує не в місті, і йому доводиться здійснювати великі прогулянки пішки.

— Отже, я мав рацію.

— Щодо цього — так.

— Але ж це все?

— Ні, ні, любий Ватсоне, не все, далеко не все. Так, наприклад, я б сказав, що такий подарунок лікар найімовірніше може отримати від якоїсь лікарні, а не від мисливського клубу, а коли перед лікарнею стоять літери «ЧК», назва «Черінг-кроська» напрошується сама собою.

— Можливо, ви маєте рацію.

— Все наводить на саме таке тлумачення. Й якщо ми приймемо мій здогад за робочу гіпотезу, то у нас будуть додаткові дані для відтворення особи нашого невідомого відвідувача.

— Гаразд. Припустимо, що літери «ЧКЛ» означають «Черінг-кроська лікарня». Які ж інші висновки можна звідси зробити?

— А вам нічого не спадає на гадку? Ви ж вивчали мій метод. Спробуйте його застосувати.

— Висновок очевидний: перш ніж поїхати в село, цей чоловік практикував у Лондоні.

— А що, якщо посунутися трохи далі? Погляньте на це ось під яким кутом зору: з якої нагоди цей дарунок? Коли його друзі вважали за потрібне подарувати спільно йому цей ціпок, аби показати своє шанування? Вочевидь, тоді, коли доктор Мортімер звільнився з лікарні, вирішивши зайнятися приватною практикою. Йому зробили подарунок, це ми знаємо. Припустимо, що роботу в лікарні він змінив на сільську практику. Чи будуть наші висновки занадто сміливими, якщо сказати, що подарунок був зроблений саме через його звільнення?

— Таке цілком можливе.

— Тепер зазначте, що він не міг перебувати в штаті консультантів лікарні, бо це дозволено тільки лікарям із солідною лондонською практикою, а такий лікар навряд чи поїхав би з міста. Тоді ким він був? Якщо працював там, не будучи штатним консультантом, отже, йому призначалася скромна роль куратора [1], котрий живе при лікарні, тобто трохи більша, ніж роль практиканта. І він звільнився звідти п'ять років тому — гляньте на дату на ціпку. Таким чином, любий Ватсоне, ваш солідний літній домашній лікар випарувався, а замість нього перед нами виріс вельми симпатичний чоловік віком близько тридцяти років, не марнославний, неуважний, котрий ніжно любить свого собаку, який дещо більший за тер'єра, але менший за мастифа.